

Becsey Zsolt László,
a Károli Gáspár Református Egyetem docense,
volt külgazdasági államtitkár

E-mail: zsolt.becsey@gmail.com

KARDCSÖRTETŐ KEZDET, HIGGADTABB FOLYTATÁS?*

Megtisztelőnek tartom a *Külgazdaság* felkérését, hogy személyes előretekinést adjak arról, miként látom a 2025-ös évet. A részletes számításokkal alátámasztott becsléseket meghagyom az elemzőknek, magam inkább a tavalyi év fókuszából tekintek az idei esztendőre.

Bár geopolitikailag változik a világ, ebben a vonatkozásban optimista vagyok. Donald Trump elnökségének kezdete persze kardcsörtetéstől hangos, területi és anyagi igényei riadalmat kelthetnek, de meglátásom szerint ezeket a kezdeti vehemens lépéseket később a valósághoz közelebbi, kisebb lendületű külpolitikai fellépés fogja követni. A hazai választók érdekeire való hivatkozással és a mostani illiberális trendhez illeszkedve Trump ugyan mérsékeltebb empátiát és kevesebb megértést mutat a partnerei iránt, de ez a magatartás vagy beszédmód az utóbbi időszak amerikai magatartásából is ered. Ezek szerint a nemzetközi együttműködésben csak akkor képzelhető el bármiféle előrelépés, ha az Egyesült Államoknak előnyös, akár egyoldalúan is. A Trump-adminisztráció nem hajlandó áldozatot hozni azért, hogy másnak is jobb legyen. De ebben – számomra meglepetésre – a demokrata kormányzat is hasonlóképpen negatív magatartást vett fel, hiszen a várakozásokkal ellentétben nem állította vissza a Kereskedelmi Világszervezet, a WTO vitarendezési presztízsét, nem folytatta a szervezet kereteiben az együttműködést, nem indított újabb liberalizációs fordulót, preferenciális szerződés tárgyalását még a britekkel sem. Ehhez képest Trump határozott lépései csak a négyéves kihagyás utáni folytatásnak tekinthetők, nem pedig éles váltásnak. A biztonság és nemzeti érdekek előtérbe helyezése mutatkozik meg abban is, hogy az USA minden konfliktus kapcsán arra törekszik: az ő földgázát vásárolják meg, a megemelt hadikiadások révén az ő fegyvereit válasszák. Erre példa volt, hogy amikor a 2016-os puccskísérlet után a török kormány oroszországi fegyvervásárlásokba kezdett, az USA gazdaságilag megfegyvelmezte, és az is, hogy Szaúd-Arábiának elnézte az újságíró-gyilkosságot,

* A kézirat 2025. január 26-án érkezett a szerkesztőségbe.

<https://doi.org/10.47630/KULG.2025.69.1-2.18>

feltéve, hogy a továbbiakban megfelelően igazodik. A felfokozott nemzeti egoizmus mutatkozik meg abban is, hogy folytatódni fog a nyomás az ipar hazatelepítésére, és arra, hogy az importhelyettesítő iparpolitika áttérjedjen a fejlett világra is.

Ezért gondolom, hogy 2025-ben nem várható a világkereskedelem látványos fellendülése. Mint ahogy néhány kivételtől eltekintve a működő tőke áramlása sem fog olyan erővel visszatérni, mint 2009 előtt. Magyarország számára is tanulságos lesz, hogy Trump – és az európai fősodorhoz tartozó erők is – azon lesznek, hogy a Nyugatot minden tagja tegye le a stratégiai esküt, nem fraternizál Kínával és barátaival. A BRICS ugyan bővül, világgazdasági súlya is nő, és tagjainak vannak elképzelései egyes közös strukturális lépésekről – közös finanszírozásról, nem dolláralapú kereskedelemről –, de szerintem az idén még nem várható áttörés. A mérvadó feltörekvő országok – Dél-Korea, Szaúd-Arábia, de még Törökország is – nem kívánnak nyíltan konfrontálódni a Nyugattal. Ezért a kisebb szövetségesek bármelyikének nehéz lesz közvetítő szerepet betöltenie a konnektivitás jegyében, mert a Nyugaton kívüli világ nem egységes, nem autonóm, sok a Nyugat-barát entitás.

Európa is ebbe a vonulatba tartozik. Lesznek majd, akik a Draghi-jelentés alapján a versenyképesség erősítését és a növekedés megalapozását sürgetve riadót fújnak, de a célokat nem Kínával kooperálva kívánják elérni, hanem uniós önerőből. Jóllehet az uniós tagállamok közül többen is viszonylag komolyan kereskednek Kínával, Németországgal és Franciaországgal az élen, és akadnak példák ennél mélyebb gazdasági partnerségre is, de nem a kínai orientáció tekinthető az Európai Unió elsődleges politikai céljának. Ukrajna támogatása mögött is a precedensjelleg rajzolódik ki, semmivel nem akarnak Kínának indokot szolgáltatni arra, hogy Oroszországhoz hasonló, agresszív katonai és gazdasági nyomással vegyített hibrid háborúskodásba kezdjen. Az is látszik, hogy az Európai Unióban és annak mezsgyéjén minden erővel küzdenek a keleties értékrend terjedése ellen, nem vállalhatnak szolidaritást sem az iszlamosodó Törökországgal, sem a Balkán vagy Közép-Ázsia korruptnak és despotikusnak bélyegzett rendszereivel. Nem véletlen, hogy a csatlakozási tárgyalások lelassultak (Montenegró felvételét a kínaiak befuccsolt útprojektje miatt sem gyorsítják meg), egyes tagállamokkal szemben pedig megkezdték a keleties értékrend előtérbe kerülése elleni keresztes hadjáratot. Ezért nem kizárt, hogy a közeljövőben Magyarország ellen is végigviszik a 7. cikkely szerinti eljárást (a jogállamisági mechanizmust pedig folytatják), és másokat is megfenyegetnek ezzel. Igaz ez akkor is, ha Európa jelenlegi, válságba került modellje sem demográfiai, sem versenyképességi szempontból még nem alkalmas a kitörésre.

Egyes uniós tagállamokban erős politikai mozgások változtathatják meg az erőviszonyokat, a főáramlatból markánsan kilógó pártok kerülnek egyre erősebb parlamenti pozícióba, néhol a kormányzás közelébe. Igaz, ezt még a parlamenti demokrácia jegyében teszik, nem gyengítik a rendszert. A fősodorba tartozó erők is tudják, hogy erős az állami beavatkozás iránti igény, de ha engednének ennek, akkor gyengítenék a versenyt a belső piacon. Ez már most is érzékelhető, holott a több évtizedes belső piaci fejlődés legnagyobb vívmánya a versenypolitika és a versenyjog. Nem véletlen, hogy a belső piacról készített reformjelentésekben annak mélyítésével a versenyképesség került előtérbe a szubvenciók mechanizmusok erősítése helyett.

A magyarországi politika legfontosabb célja láthatóan a gazdasági növekedés serkentése – ezt erőlteti minden kormány, és kéri számon a mindenkori ellenzék –, ami az európai modellből, annak erős és sokszor rugalmatlan szociális jellegéből fakadóan minden reform megvalósításának az előfeltétele. Csakhogy, ha nem a reformokkal és az erős versenyre való edzéssel kezdi valamelyik ország – vagy az Európai Unió – kormányzata a működését, hanem azt várja, hogy a növekedés megteremtse a reformok előfeltételeinek a forrásait, akkor nem jut el a reformokig. Talaly újra megindult az uniós túlzottdeficit-eljárás – a tagállamok negyede érintett –, és elkezdődött a Gazdasági és Monetáris Unió háttérét alkotó fegyelmezési rendszer reformja. Ez racionálisabb, türelmesebb a korábbinál, az egyensúly helyreállítását, az államadósság csökkentését négy-hét esztendőre átfogó strukturális programra alapozva kéri számon a tagállamoktól. Végső soron az adósságráták csökkentése a cél, az ezzel járó béklyók elmozdítása a növekedés elől. Az új szabályozás nem akarja kívánni, hogy valamely ország kontroll nélküli kiadásai révén fenntarthatatlan növekedési pályára kerüljön, és utána próbálja meg csökkenteni a költségvetés vagy a fizetési mérleg veszélyes hiányát. A kimagasló precedens erre Románia, de magas és nehezen csökkenő adósságrátája miatt Magyarország is túlzottdeficit-eljárás alatt áll. (Figyelmeztető jel volt, hogy az Európai Bizottság csak idén januárban tudta valamennyire dekódolni a magyar adósságcsökkentési pályáról felvázolt kormányzati elképzelést.). Ellentétben Kínával és az Egyesült Államokkal, az Európai Unió már most fokozatosan csökkenteni akarja a közadósságot, közösségi és tagállami szinteken is reformokat vár el, nem halogatja azokat későbbre, a jobb növekedési szakaszba. Ez Magyarország számára is nehézzé teszi az államháztartási reformok további halasztását a még jobb növekedési (és a parlamenti választások utáni) időkre.

Újabban az uniós periférián keletkeznek jó eredmények. Horvátország az infláció globális elszabadulása éveiben lépett be zökkenőmentesen az euróövezetbe, Bulgária pedig néhány hónapon belül ugyancsak megteheti ezt. A schengeni övezet

régióink három országával is bővült, ami a kontinens nyugati fele részéről a gazdaságpolitikájuk iránti bizalmat is tükrözi. Emellett Portugália és Görögország a Covid után szufficitet költségvetéseket ért el, ami segíti a növekedésüket, javítja a pénzpiaci megítélésüket. (A magyar gazdaságnak a göröggel való összehasonlítása most már nem okozna akkora felfordulást a forint piacán, mint 15 éve.) A fegyelmet Brüsszelben azonnal jutalmazták, és méltányolják azt a piaci szereplők is.

Lesz-e fegyvernyugvás Ukrajnában? Lesz, hiszen a felek lassan kimerülnek. Trump hivatalba lépése inkább apropója, mint mélyebb oka lehet ennek. Csakhogy nem ettől javul a magyar gazdaság versenyképessége. Néhány vonatkozástól, például Ukrajna fekete-tengeri gabonaexportjának elakadásától eltekintve a konfliktus nem rengette meg a világ gazdaságát. Az elmúlt két évben már nem lett magasabb az olaj és a földgáz ára, mint bő tíz évvel ezelőtt. Hiába hivatkozott a magyar kormány arra, hogy azért kell az orosz földgázimportot folytatni, mert az a gazdaság versenyhelyezete miatt nélkülözhetetlen, és a szociális szempontok is ezt kívánják meg. Felmerül a kérdés: ha az európai környezetünkhöz képest olcsón kapjuk az oroszországi gázt és kőolajat, akkor miért lenne versenyhátrányban a magyar gazdaság? Mindenesetre a közép- és kelet-európai uniós tagállamok – a baltiak, a lengyelek, sőt legutoljára a csehek is – egymás után jelentették be, hogy függetlenednek az orosz energiaforrásoktól, ami nem olcsó multság. Az Eurostat jelentése szerint az oroszországi energia kiváltásán nemcsak az USA nyer, hanem a britek, a norvégok, egyes arab és közép-ázsiai országok is profitálnak belőle.

Mi a magyar gazdaságpolitika feladata? Szerintem geopolitikai csodavárás és ürügyek helyett elsősorban a versenyképesség javítására, strukturális reformokra kell koncentrálni, fenntartható államháztartási helyzetet, a vállalkozásokat erősítő és nem azokat túlvédő rendszert létrehozni. Kíváncsian lenne kilépni abból a perifériális helyzetből, amikor hatalmas összegeket fizet a magyar kormány a közvetlen működő tőke becsábításáért. Magyarország Európa része, ahol ma a külső piaci helyzet nem könnyű, hiszen a legfontosabb exportpiac – Németország – lényegében stagnál. Ezért nemcsak a keleti és déli nyitásra, hanem a belső piac szerepének erősítésére is törekednie kell a jövőben a gazdaságpolitikának. Az jó hír, hogy mind a régiókban, mind az EU-ban – azon belül Németországban – is várható gazdasági növekedés, még ha mérsékelt is, amely az export növekedését elindíthatja, tovább csökkenhet az infláció és a költségvetési hiány is mérséklődik, ami a fogyasztási és a piaci beruházási hajlamot enyhén javítja. Ez kedvező és jobb, mintha a növekedés gyengésegei mellett, vagy épp amiatt tovább nőne az államadósság.